

Jelena Mežinski Milovanović

DR ZOJA BOJIĆ, IMAGINARY HOMELANDS, THE ART OF DANILA VASSILIEFF

Andrejević Endowment, Beograd 2007.

U seriji Special Edition, izdanju Zadužbine Andrejević (Andrejević Endowment) iz Beograda, sa recenzijama prof. Saše Grišina, prof. Andreja Tarasjeva i prof. Dragana Nedeljkovća, prošle jeseni u Beogradu, na engleskom jeziku, sa sažetkom i rezimeom na srpskom i ruskom, štampana je dragocena monografska studija Imaginary homelands, the art of Danila Vassilieff (Domovine iz mašte, umetnost Danile Vasiljeva) istoričara umetnosti Zoje Bojić, u kojoj se razmatra opus umetnika Danile Vasiljeva, ruskog emigranta izbeglog pred oktobarskim prevratom iz Rusije, koji se konačno nastanio u Australiji gde je živeo i radio tokom četvrte, pete i šeste decenije XX veka.

Ovaj rad je nastao iz dela doktorske teze autora, odbranjene na Univerzitetu u Kanberi (Australian National University, Canberra) koja obrađuje temu umetnika emigranata slovenskog porekla u kosmopolitskoj Australiji. Jedan od značajnih segmenata teze sveobuhvatno se bavi slikarskim i vajarskim opusom Danile Vasiljeva, "oca melburnskog ekspresionizma", autora veduta i socijalnih uličnih žanr scena, portreta, savremenih australijskih pejzaža i niza osobenih alegorijski, simboličnih kompozicija i njegovim uticajem na umetnost u Australiji sredinom XX veka.

Rad Zoje Bojić podeljen je u nekoliko celina. Posle uvodnog dela, u poglavlju Danila Vasiljev, život i vreme autor nas upoznaje sa osnovnim biografskim podacima umetnika. U centralnom razmatranju – Kineska šaputanja podnaslovi duhovito naglašavaju osnovne teze autorovog pristupa izučavanju

suštine opusa Danile Vasiljeva: Govoreći esperanto (Petrograd, 1915; Pariz, 1929; Rio de Žaneiro, 1930; London – Toledo – London, 1934); Govoreći ruski; Govoreći "slovensko-ruski". Završna razmatranja u poglavlju Prevođenje (čiji su segmenti Mit, Antiheroj, Ženski princip, Sile prirode, Anima), dalje tumače umetnikovu poetiku, dok Kulturna tranzicija pozicionira opus Vasiljeva u australijski kulturnoumetnički milje.

Kroz dijalog sa ranijim istraživačima opusa Danile Vasiljeva, Bojićeva teži da ispravi neke pograšno postavljene teze svojih prethodnika u istraživanju opusa australijskog umetnika. Njena monografija je utemeljena problemski i izgrađena je doslednim metodološkim pristupom.

Autor pravi bitnu distinkciju između ruskog nasleđa, koje je Danila Vasiljev mogao poneti iz Rusije, i onih umetničkih i kulturnih tokova koje je prihvatao tek kasnije, već u emigraciji iz ruskih izbegličkih sredina u Evropi i Americi. Ukazuje na to kako se umetnički izraz Vasiljeva formirao na tradiciji ruskog narodnog stvaralaštva, bajke, istorijskog mita, lubka, na temeljima ruskog ikonopisa poniklog iz vizantijskog kulturnog kruga, prema Bojićevoj – tumačenog paganskim jezikom avangarde, ali i u atmosferi prvog iskoraka ruske likovne kulture u moderne umetničke tokove kroz delatnost udruženja Svet umetnosti (Мир искусства), ruskog neoprimitivizma i konstruktivizma. Bojićeva ističe da se Vasiljev nadovezao i na prve slovenske umetničke uticaje koji su u Australiju stigli tokom gostovanja Ruskih baleta trupe Kolonel de Bazila (Colonel W. de Basil's Monte Carlo Russian Ballet), odnosno na predstave Baleta Rambert (Rambert) u Melburnu u drugoj polovini četvrte decenije XX veka, dakle na bitno drugačiji umetnički jezik od onog koji je obeležio Ruske balete kruga Sveta umetnosti s početka veka.

Bojićeva zaključuje da je Vasiljev bio autor snažne individualnosti na čiji su umetnički razvoj jako uticali njegovi slovenski, ruski, odnosno, preciznije, čak kozački koreni, porodična ikonopisačka tradicija, ali i širina koju je umetnik stekao putujući Evropom, Amerikom, Azijom i Australijom. Tako se, smatra Zoja Bojić, formirao umetnički izraz

Vasiljeva, nenarativni, dramatični jezik simbola i alegorija svojstven njegovom duhu, obojen specifičnim humorom, ironijom i sarkazmom, a ponikao iz slovenske tradicije i sa australijskog tla. Vasiljev je uveo u dijalog Džo Deutera (Joe Deuter) i Neda Kelija (Ned Kelly), sa australijskog podneblja, sa slovenskim tragikomičnim antiherojem iz romana Hašeka, Čosića, Gogolja, Iljfa i Petrova, Vojnoviča, sa realnim likom Stenjke Razina i njegovim odjecima u ruskoj literaturi, sa Petruškom, Ivanuškom, ali i sa "počovečenim" životinjskim likovima iz ruskih bajki, sve do Peće i vuka Prokofjeva.

Studija tumači da umetnik daje suptilni komentar kroz metafore i osobenu mitologiju ponekad izmičući glavnog nosioca, junaka – heroja, ili antiheroja, iz svojih dela, prećutkujući da se zapravo radi o njemu – Danili Vasiljevu, ostavljajući to visprenosti i dosetljivosti posmatrača angažujući ga tako da postane aktivan učesnik u kreiranju dela i neposredni svedok borbe dobra i zla kojom se Vasiljev suštinski bavi u svom likovnom opusu. Tekst Zoje Bojić nam predstavlja Vasiljeva kao nosioca, u ime čovečanstva, te večite borbe dobra i zla, ukazujući na metafizičko značenje skulpture General Franko ili slike Staljingrad, koje gube svoju istorijsku dimenziju i ulaze u transcendentno, onostrano.

Studija Zoje Bojić o Danili Vasiljevu čita se u jednom dahu, kao uzbudljiv roman protkan neobičnom mitologijom, burnom dramatikom, prepun snage bujnog temperamnetna Vasiljeva, koji, prvenstveno Australiji, na nov način tumači njenog umetnika, njegove simbole i umetnički izraz. Ona je veoma dragoceno štivo, kako za sve istraživače moderne, tako i za čitaoce koji se bave problemom ruske emigracije uopšte i ovom pojavom u našoj sredini.

Danas aktuelna oblast ruske emigracije u srpskoj, odnosno jugoslovenskoj, sredini biva drugačije osvetljena na primeru daleke Australije, čije umetničke tokove inače nedo-

voljno poznajemo i retko imamo mogućnosti da se o njima direktno informišemo. Autor inspiriše istraživače da na osoben način sagledaju problem zajedničkog slovenskog porekla ruskog i srpskog naroda, problem emigracije i života i rada u novoj sredini, ali i internacionalne osnove savremenih umetničkih tokova čije su temelje postavljali umetnici u prvoj polovini XX veka. Prateći sudbinu umetnika emigranta iz Rusije, Danile Vasiljeva, dobijamo informacije o prisustvu ruskih izbeglica i njihovom uticaju na kulturni milje Pariza, Londona, Brazila, Španije, pa i Australije i možemo ih porediti sa reprezentativnom javnom i privatnom, sekularnom i crkvenom arhitekturom, čiji su autori ruski emigranti u našoj sredini, sa njihovim radom u oblasti živopisa i ikonopisa u desetina crkava u Jugoslaviji, sa njihovim doprinosom scenskim i reproduktivnim umetnostima, pedagogiji, nauci, i svim oblastima naše kulture.

Za srpsku, beogradsku sredinu životni opus Danile Vasiljeva ima još jednu zanimljivu dimenziju. On podseća da se pristupi traganju za doprinosom ruske emigracije srpskoj moderni kroz dalje proučavanje opusa beogradskog prezimenjaka Danile Vasiljeva, potomka ruskih emigranata – Igora Vasiljeva, tragično preminulog umetnika osobene poetike i simbolike. Iako mlađi savremenik australijskog umetnika, beogradski Vasiljev je za svog kratkog života stvarao upravo u vreme kada nastaju najznačajnija australijska dela Danile Vasiljeva kojima se Bojićeva najviše i bavi. Studija Zoje Bojić inspiriše na novo čitanje nasleđa poniklog u zajedničkoj, ruskoj i srpskoj, slovenskoj prošlosti.

Studija, publikovana uz odabrane crno-bele (6) i reprodukcije u boji (29), uz katalog reprodukovanih radova, indeks i bibliografiju Danile Vasiljeva, značajno doprinosi osavremenjavanju pristupa problemu izučavanja opusa ruske emigracije u srpskoj sredini, kao i konteksta evropskih i svetskih umetničkih kretanja.